

Kritické vydání vybraných textů Galiny Kopaněvy

Cílem kritického vydání vybraných textů Galiny Kopaněvy (1931–2012) je v jednom svazku připomenout dílo výjimečné publicistky a pedagožky, která se po několik desetiletí podílela na formování českého, ale i slovenského myšlení o filmu. Díky autorčině zájmu o kinematografii střední a východní Evropy a SSSR by měla chystaná kniha také poskytnout osobitý vhled do filmové produkce z proveniencí, jež mají v současné distribuční nabídce okrajové zastoupení.

Doc. PhDr. Galina Kopaněva, CSc. pocházela z rodiny bělogvardějského emigranta, lesního inženýra, a české učitelky, narozené v Rusku, kteří po Říjnové revoluci opustili vlast a usadili se v Kolíně. Středoškolskou výuku absolvovala Kopaněva už v Praze, kde dále pokračovala na vysoké škole. Vybrala si FAMU, ve školním roce 1950/51 začala studovat obor režie. Po čase přestoupila na obor dramaturgie a věda, specializace filmová věda, na němž v červnu 1957 obhájila diplomovou práci. Několik let se živila jako překladatelka, lektorka filmových představení a publicistka na volné noze, než v nakladatelství Orbis (1961–1964) založila filmovou edici. Odtud odešla do měsíčníku *Film a doba* (1964–1979), kde působila jako redaktorka. Od počátku 70. let vyučovala na katedře divadelní a filmové vědy FF UK a externě přednášela na FAMU. Vedle akademické dráhy se Kopaněva jako lektorka filmových klubů dále věnovala popularizaci umělecky

hodnotných filmů. V 90. letech stála u vzniku programové sekce Na východ od západu na MFF Karlovy Vary, představující tvorbu začínajících režisérů z bývalých socialistických zemí. Spolupracovala s Letní filmovou školou, Febiofestem, Seminářem ruských filmů a dalšími festivaly. S Českými centry, organizací Ministerstva zahraničních věcí ČR, připravovala a uváděla přehlídky české kinematografie v Rusku.

Svým pracovním záběrem propojovala Galina Kopaněva svět filmové teorie a praxe. Přestože si ji kulturní veřejnost pamatuje v pozdějších letech hlavně jako pedagožku a lektorku, mimořádně rozsáhlá je i její publikační činnost. Vedle textů v odborných periodících (*Film a doba*, *Kino*, *Záběr*, *Film a divadlo*) přispívala v různých novinářských žánrech také do denního tisku, kam zejména v 70. letech psala o filmech nejen východního, ale i západního bloku (*Mladá fronta*, *Zemědělské noviny*, *Svobodné slovo*). Její texty najdeme i ve filmologických sbornících, v katalogích festivalů a přehlídek. Publikovala také v zahraničních odborných časopisech (bulharský *Pogled*, německý *Film und Fernsehen* aj.). Podepisovala se Kopaněvová nebo Kopaněva, občas používala pseudonymy K. Panová, Božena Vaculíková, ale i další. Nepřehlédnutelná je její překladatelská činnost, díky níž se čtenáři seznamovali s filmovým děním a myšlením v zahraničí (především v SSSR). Samostatnou odbornou knihu o několika stech

stranách Kopaněva za svůj život nevydala (napsala však v roce 1978 rigorózní práci o Davidu Wark Griffithovi a v roce 1984 kandidátskou dizertaci o vývojových tendencích bulharské kinematografie). V roce 1988 byla spoluautorkou publikace *Řeč dramatu. (Umění vnímat umění) II. Film a televize*, kam přispěla rozsáhlou částí o filmu. Pro Československý filmový ústav připravila několik publikací, zejména o sovětském filmu (například monografie *Tengiz Abuladze, Iosif Chejfic a Nikita Michalkov*).

Galina Kopaněva začala publikovat v 50. letech 20. století, její poslední texty vyšly v roce 2010, což v úhrnu tvoří více než padesát let práce, v některých obdobích (60.–70. léta) velmi intenzivní. Možná právě objemnost materiálu byla důvodem, proč už dříve nevznikla kniha jejích vybraných publikačních výstupů. Do edičního plánu Knihovny Iluminace, řízené do roku 2012 Janem Lukešem, se ji z různých důvodů zařadit nepodařilo, přestože se o tom od druhé poloviny 90. let uvažovalo (Kopaněva tehdy na základě Lukešova oslovení připravila se svými studenty několik xerokopií textů z časopisu *Film a doba*, které však dále nepředala). Příležitost k sestavení knihy článků Galiny Kopaněvy přišla znovu s jejím úmrtím v roce 2012. Tehdy Národní filmový archiv začal systematicky zpracovávat autorčino dílo s cílem vydání knihy (na práci se vedle mne podílejí též Miloš Fikejz z Knihovny NFA a Soňa Weigertová z oddělení výzkumu).

Ještě před zahájením práce na publikaci jsem od dědiců převzal do trvalého užívání písemnou pozůstalost Galiny Kopaněvy. Byla mi svěřena k odbornému zpracování, volnému užití pro badatelské účely a pro vznikající knihu. Pozůstalost obnáší materiál, který lze rozdělit asi do 40 archivních kartonů. Vedle strojopisných podkladů pro přednášky obsahuje hlavně výstřižkový archiv Kopaněvy, jež si během svého života sestavovala především z českého, slovenského, ruského a polského tisku. Součástí pozůstalosti jsou i šanony, v nichž si Kopaněva archivovala vlastní publikované texty, nalepené na arších A4 papíru.

Bohužel u většiny výstřižků scházejí úplné bibliografické údaje a jejich zdroje je tedy třeba identifikovat. Z knižní pozůstalosti Kopaněvy bylo v Knihovně NFA zpřístupněno 64 knih.

Při výběru textů do jednoho svazku, jehož rozsah odhaduji na maximálně 550 stran, jsem jako odpovědný redaktor stál před rozhodnutím, zda vytvořit historizující průřez celým dílem Galiny Kopaněvy, nebo zda vybrat texty, které výrazněji obohatily filmovou publicistiku a jsou sdělné i pro dnešního čtenáře. Přiklonil jsem se k druhé variantě, ačkoliv si myslím, že striktní dodržování zvoleného kritéria není možné. Tematické rozřazení textů bude přitom následující:

- česká a slovenská kinematografie
- sovětská a ruská kinematografie
- východoevropská kinematografie
- západoevropská (vzhledem k autorčině zájmu především italská) kinematografie
- rozhovory s českými a slovenskými tvůrci
- rozhovory se zahraničními tvůrci

Rozhovory, jimiž byla Kopaněva díky pronikavosti svých otázek, vzhledu do problematiky a literárnímu zpracování pověstná, budou vyčleněny do samostatných oddílů. Následovat bude ediční poznámka, doslov, rejstřík jmen a filmů a bibliografie autorky.

V doslovu rozeberu formální a obsahovou specifiky textů Galiny Kopaněvy. Zamyslím se nad jejím místem v československé filmové publicistice mezi jejími generačními soupeřníky (Jaroslav Boček, Miloš Fiala, Jiří Pittermann, Eva Zaoralová a další) a v širším časovém horizontu. Zmíním výjimečnost Kopaněvy i v tom smyslu, že se s řadou domácích a zahraničních (především sovětských, středo- a východoevropských) tvůrců osobně znala. Mimo jiné si položím otázku, jak její psaní o filmu ovlivnila 60. léta a období československé nové vlny, jejíž myšlení se snažila svými texty postihnout.

Výbor textů je primárně cílen na odborného čtenáře, ale lze u něj předpokládat i zájem širší veřejnosti, především studentů, návštěvníků filmových akcí nebo členů filmových klubů, z nichž

mnozí mají Kopaněvu ještě v živé paměti. Obsáhla bibliografie by měla posloužit i jako jakýsi rozcestník pro čtenáře zajímající se o dějiny těch národních kinematografií, jimž se Kopaněva věnovala nejintenzivněji. Kniha, v jejímž pracovním názvu *Výzvy ke spolupřemýšlení. Filmové kritiky, studie, rozhovory* je obsažen autorčin oblíbený neologismus, často používaný v přednáškách a lektorských úvodech, vyjde v první polovině roku 2017 v koedici Národního filmového archivu s Nakladatelstvím AMU. Její vznik podpořila v roce 2014 Nadace Českého literárního fondu tvůrčím stipendiem.

Tomáš Hála